

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»**

В І С Н И К

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ВІННИЦЬКОГО ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО
КОЛЕДЖУ**

ВИПУСК № 1 (45)

Вінниця, 2024

ВІСНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

РІШЕННЯ

Національної ради України
з питань телебачення та радіомовлення
щодо реєстрації суб'єкта друкованих медіа
№ 967 від 28 вересня 2023 року
Журнал

Журнал присвячений висвітленню широкого спектру теоретичних та прикладних проблем педагогіки, психології, окремих методик та філології, підтримує традиції інтеграції вищівської науки з практикою, сприяє поширенню досвіду наукової, науково-педагогічної та виробничої діяльності, становленню кадрів вищої кваліфікації; розрахований на спеціальну категорію читачів, зокрема педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів вищої, середньої та дошкільної освіти, здобувачів освіти та молодих науковців.

Вісник заснований у січні 2012 року, виходить 3 рази на рік

Мова видання: українська, англійська

Тематичні напрями Вісника:

- ❖ Інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку
- ❖ Педагогічні та лінгвістичні аспекти викладання
- ❖ Германістика та славістика у сучасному науковому просторі
- ❖ Психолого-педагогічні умови формування та розвитку особистості вихованця
- ❖ Лабораторія педагогічної майстерності та професійного саморозвитку педагога
- ❖ Дисемінація передового педагогічного досвіду
- ❖ Challenges in Education
- ❖ Відомі імена року
- ❖ Проби пера
- ❖ Конкурси
- ❖ Рецензії

Номер затверджено на засіданні Вченої ради

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Протокол № 7 від 14 лютого 2024 року

Головний редактор: директор КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Войцехівський К.Ф.; **відповідальний редактор:** методист коледжу, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Руда Т.В., **медіа-редактор:** к.пед.н., доц. Марценюк О.Г.

Редакційна колегія: д.пед.н., проф. Мисліцька Н.А., д.філ.н. Войцехівська Н.К., к.філ.н., доц. Січкара С.А. (Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини), спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Когутюк О.В.

Відповідальність за зміст статей несуть автори

Матеріали видаються в авторській редакції

В 53 Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу : Випуск 1(45) /за заг. ред. К.Ф. Войцехівського. Вінниця : Твори, 2024. 168с.

ЗМІСТ

СЛОВО РЕДАКТОРА

БУГА ОКСАНА, Інвестиційна привабливість регіонів як основа сталого розвитку країни.....	6
<u>АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МОДЕЛЮВАННЯ У ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК ЗАСОБУ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО</u>	

ФАХІВЦЯ

СВЕРЛОВИЧ ВАЛЕНТИНА, НАДКЕРНИЧНА ЛЮБОВ Сучасна модель практичної підготовки майбутніх педагогів у коледжі.	10
БУЛЕЙКО ОЛЬГА, КАРЛОВА ОЛЕНА, Підготовка практикоорієнтованого фахового молодшого бакалавра в ВСП Вінницькому фаховому коледжі будівництва, архітектури та дизайну КНУБА.	14
МАЙДАНИК ОЛЕНА, МАРІЯ СЕНИШИНА, Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до громадянського виховання молодших школярів.	18
МІЛЩУК СВІТЛАНА, Використання технології вебквестів під час організації літньої педагогічної практики здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта (з досвіду роботи)..	22
ЯКОВЛІВА ОЛЕНА, Процес спілкування як умова розвитку комунікативних умінь майбутніх учителів.....	27
ГУМЕНЮК ОКСАНА, Компетентнісна освіта - як основа професійно-особистісного розвитку майбутнього фахівця (з досвіду роботи)	29
ХАНІКОВА ІРИНА, СТЕЦЮК ІРИНА, Співпраця закладів педагогічної освіти з громадськими організаціями як засіб організації педагогічної практики роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	31
ГАЛАН ОЛЬГА, ФАЛОВСЬКА ІРИНА, Дизайн-мислення в освітній діяльності.....	33
ДЕМКОВА ВІТА, Моделювання фізичних процесів у дослідницькій діяльності студентів.....	35
ЖУПАНОВА НАТАЛІЯ, Застосування моделювання на урок зарубіжної літератури.....	38
КОВАЛЬЧУК ІРИНА, ЧЕМЕРИС ІРИНА, Формування лідерських якостей у майбутніх фахівців як ключ до успіху в сучасному світі.	40
КОРНЕЛЮК ВІКТОР, Моделювання оцінювання взаємодії в освітньому процесі.	43
СОРОЧАН МАРИНА, Використання моделювання у процесі практичної підготовки як засобу професійно-особистісного розвитку здобувачів освіти в реаліях сьогодення.	45
ТЕРЕПА АЛЛА, Математичне моделювання як прийом формування математичної компетентності в майбутніх учителів початкової школи в педагогічних коледжах.	49
ВОЙТЕНКО ГАЛИНА, КУЗЕМА ГАННА, Вплив освітньої інноватики на креативний розвиток професійних здібностей майбутніх вчителів.	54
КРАМСЬКА ЗОЯ, КРУГЛИК МАРИНА, Проектування освітнього простору закладу дошкільної освіти як умова розвитку дитини.	57
ПАЩЕНКО МАЯ, КОВАЛЕНКО КАТЕРИНА, Реалізація моделі освітнього простору шляхом впровадження у практику технології педагогічного проектування у закладах дошкільної освіти...	59
СИНЕГУБ ЯРОСЛАВА, ГОРДІЙЧУК МАР'ЯНА, Моделювання освітнього середовища закладів вищої освіти.	61
ДЕНИСЮК ТЕТЯНА, ГОРОБЧУК КАТЕРИНА, Екологічний підхід до проблеми створення моделі освітньої системи в Україні.	63
ТРОЯН НАТАЛІЯ, ДІДЕНКО АНАСТАСІЯ, Дистанційне проведення педагогічної практики: важливі акценти впровадження (з досвіду роботи).....	65

МУЗИЧНИЙ СВІТ У НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

АГЕЙКІНА-СТАРЧЕНКО ТЕТЯНА, ЛЮБЧИК КАТЕРИНА, Світова прем'єра хорового циклу «Псалми Давидові» Р. Толмачова за поезією Т.Г. Шевченка.	67
СТЕПОВА АЛЛА, Музично-педагогічна діяльність українських композиторів XIX - початку XX століть.....	70
КАСЬКО ТЕТЯНА, СТОРОЖУК НАТАЛІЯ, Специфіка викладання хорового диригування в умовах дистанційного навчання для майбутніх вчителів музичного мистецтва.	75

ІСКРА СВІТЛАНА, ГАВРІЛОВА СОФІЯ , Організація роботи з вокальним ансамблем: теоретичні та практичні аспекти.	78
МАЗУР АЛЬБІНА , Формування музично-естетичного смаку студентів на занятті з постановки голосу.	81
ІСКРА СВІТЛАНА, КИРИЛЮК ДМИТРО , Вокально-хорове виховання як основа формування співацьких навичок школярів.	84
ЧОРНА НАТАЛЯ, ХОЛОДЮК МАРІЯ , Театралізована діяльність на уроках музичного мистецтва в ЗЗСО: види та форми.	88
БОГОЦЬКА ВАЛЕНТИНА, СЕГЕДА МИКОЛА , Використання мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти.	93
ТОМЧУК АННА, МЕЛЬНИК ГАЛИНА , Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі на уроках музичного мистецтва.	97

ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ: РОЗРОБЛЕННЯ, ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ

МЕТОДИК ТА ПРАКТИК НАВЧАННЯ

СКРИПНИК НАДІЯ, ЛЕБЕДЬ ЮЛІЯ, ТКАЧУК АНАСТАСІЯ , Формування риторичної компетентності здобувачів освіти у процесі навчання.	101
МІНОВА ЄЛИЗАВЕТА, ГОЛОВАНЮК ВАЛЕНТИНА , Біблійні алюзії в контексті літератури постмодернізму (на прикладі роману «Історія світу в 10,5 розділах» Джуліана Барнса).	107
ІСКРА СВІТЛАНА, СТАВНІЙЧУК МАЙЯ , Український пісенний фольклор як складова репертуару дитячих вокальних ансамблів.	113
ВАЦАК КРІСТІНА , Концепти дитинства у творчості М. Вінграновського.	117
ЦІСАР ІРИНА, КСЕНЧИНА ОЛЕСЯ , Використання українського фольклору в мовленнєвому розвитку старших дошкільників.	120
БЕРЕЖАНСЬКА ОЛЬГА , Впровадження STEM-освіти на заняттях з української мови та літератури.	123
ЯКОВЕНКО ТЕТЯНА, ВОНСОВИЧ ОЛЕНА , Неокласичні традиції у творчості Максима Рильського.	126

НОТАТКИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ

ПЕТРЮК ВАЛЕНТИНА , Використання в організації роботи творів В.О.Сухомлинського як засобу морального виховання дітей дошкільного віку.	129
ОМЕЛЯНЧИК ТЕТЯНА, БАКУНЧИК ЯНА , Основні аспекти формування грамотності та розвитку мовлення здобувачів початкової освіти у процесі вивчення української мови.	132
ОМЕЛЯНЧИК ТЕТЯНА, ПАРУБОЧА МАРІЯ , Фундаментальність проблеми формування орфографічних умінь здобувачів початкової освіти у сучасному освітньому просторі.	137
ОМЕЛЯНЧИК ТЕТЯНА, МАРУЩАК ВІКТОРІЯ , Втілення інноваційних технологій на уроках в початковій школі як запорука ефективної спільної навчальної діяльності педагога та здобувачів початкової освіти.	140
ОСАДЧА ЛЮДМИЛА , Рівень хореографічної підготовленості старшокласниць на уроках фізичної культури за варіативним модулем «Хореографія».	146
ЦІСАР ІРИНА, БЛУДЧА АНАСТАСІЯ , Роль пісочної терапії у формуванні зв'язного мовлення дошкільнят.	148
ІННА БАРЩЕВСЬКА , Особливості діагностики та педагогічного супроводу дітей із синдромом Аспергера та СДУГ.	151
ВАКОЛЮК ТЕТЯНА, ЯКОВЛІВА ОЛЕНА , Проблема булінгу у шкільному середовищі.	155
ТАРАШЕВСЬКА ОЛЬГА, ЦІСАР ІРИНА , Інноваційні технології в роботі з дітьми ООП.	157
ЯКОВЕЦЬ НАТАЛІЯ , Літературний проект як ефективний формат освітньої діяльності в ЗДО, засіб розвитку національно-патріотичних почуттів дошкільників та формування інтересу до сучасної книги (зі збірника проектів за творами сучасних українських авторів).	160

ВІДОМІ ІМЕНА

КІСЕЛЬОВ ДМИТРО , Бертольт Брехт: теорія «Епічного театру». Зміст явищ.	162
ЛИСИЙ АНАТОЛІЙ , Наш останній король – Stanislaw August Poniatowski.	165

СЛОВО РЕДАКТОРА

Два роки Україна бореться проти агресії росії, два роки як життя народу поділилося на: до і після. Змінилося все: побут, цінності і навіть окремі професії. Єдине залишається непохитним – любов до Батьківщини та бажання бути вільними!

Попри важкі, нестабільні часи українська молодь вірить у власні сили та прагне справедливості. Велика кількість здобувачів освіти всієї України подалися до лав ЗСУ та борються за незалежність й суверенітет держави. І це свідомий вибір. Вибір, який заслуговує на повагу та за який не соромно!

Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж теж має своїх героїв. Це «вчорашні» студенти, які без вагань стали на наш захист. Ми стараємося підтримати та допомогти тим, які невтомно виборює кожен клаптик рідної землі.

З перших днів повномасштабного вторгнення студенти та працівники коледжу активно долучилися до волонтерської діяльності. Виготовлення окопних свічок та оберегів для захисників, пошиття балаклав, плетіння маскувальних сіток, донорство, приготування та доставка їжі, допомога біженцям, формування індивідуальних аптечок, участь у благодійних концертах та футбольних матчах – усе це види волонтерської допомоги, яку надавали та продовжують надавати наші студенти й працівники. Ми проводимо благодійні ярмарки, беремо участь у всеукраїнських акціях на підтримку ЗСУ і

військовослужбовців, які проходять лікування та курси реабілітації.

За ініціативи наших викладачів зібрані кошти та придбані автівки для підрозділів, в яких служать наші випускники, і на даний час перебувають на передовій.

Дуже боляче згадувати про втрати. Ми із сумом вшановуємо пам'ять тих, хто нажаль, віддав своє життя за майбутнє. Задля виховання патріотизму молодого покоління, з метою загострення уваги до сучасних проблем і цінностей у коледжі щоранку звучить хвилина мовчання в пам'ять загиблим воїнам та всім жертвам цієї кровавої війни, проводяться виховні заходи та години спілкування.

Ми відкрили Стіну пам'яті загиблих студентів і випускників коледжу аби ніхто і ніколи не викреслив із своєї пам'яті воїнів, які захищали нас, нашу землю, нашу країну від ворога.

Ми також беремо участь у благодійних акціях, які допоможуть нашим студентам обрати для себе правильну позицію та зрозуміти головне – Україна наше все!

І після темряви обов'язково прийде світло, й добро переможе зло. Ми свято віримо у Збройні Сили України і боремося до кінця. Ми продовжуємо писати, творити, досліджувати та навчати.... Правда на нашому боці, тому задля майбутнього покоління ми зобов'язані вистояти, і на своєму освітньому фронті зробити все можливе задля ПЕРЕМОГИ!!!

**ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГРАМОТНОСТІ ТА РОЗВИТКУ
МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

УДК 378.016:811.161.2]:81'233

ОМЕЛЯНЧИК ТЕТЯНА

викладач-методист кафедри української філології

БАКУНЧИК ЯНА

здобувачка освіти філологічного факультету

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Анотація. Проаналізувавши основні чинники становлення грамотності здобувачів початкової освіти, автори запропонували класифікацію найтиповіших мовних помилок, які допускають діти на уроках української мови, та вказали шляхи їх подолання.

Ключові слова: мовні навички школяра, співвідношення частин мови, внутрішнє мовлення, мовні помилки, типи помилок, правильні варіанти відповіді.

Постановка проблеми. Коли дитина вступає до школи, рідна мова нею вже практично засвоєна. Разом з тим, під впливом навчання, в мовленні дітей відбуваються певні перетворення. Обумовлені вони, головним чином, тим, що з початком навчання в школі рідна мова вперше стає для школяра навчальним предметом, а це означає, що він вступає в абсолютно нові взаємини з мовою.

Процес навчання вимагає, щоб учень навчився свідомо користуватися граматичними і синтаксичними формами мовлення.

Не зважаючи на те, що дослідженнями та вирішенням цієї проблеми займалися не одне покоління методистів-науковців, на жаль, і на сьогодні не вдається до кінця з'ясувати, як проходить і завершується оволодіння частинами мови і які зрушення відбуваються у зв'язку із мовним розвитком та зі становленням стилістичної своєрідності мовлення учнів, що відображає, імовірно, мовні закономірності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами розвитку мовлення здобувачів початкової освіти займалися методисти Л. Варзацька, М. Вашуленко, Т. Ладиженська; розробку загальнодидактичних принципів навчання та вироблення образного мовлення здобувачів початкової освіти, виділяючи принцип міжпредметних зв'язків, здійснили Л. Варзацька, Г. Грибан, Н. Грипас, М. Пентиліук та ін., що на сучасному

етапі досить ефективно сприяє інтенсифікації навчання та виступає обов'язковою дидактичною умовою. Дослідники однозначно виділяють принцип урахування рідномовного досвіду, наголошують на необхідності нерозривної єдності мови і мислення [7, с. 24].

Мета дослідження полягає в теоретичному та емпіричному розгляді особливостей розвитку мовлення здобувачів початкової освіти в процесі навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Співвідношення частин мови – досить істотний показник мовного розвитку дітей. За даними числених наукових досліджень, діти засвоюють спочатку іменники й дієслова, потім їх мовлення поступово збагачується прислівниками, займенниками і прикметниками. Дослідники, зазвичай, вказують на дієслівність дитячого мовлення, на недоліки у вживанні в учнів початкових класів тих частин мови, які характеризують дію, і особливо предмет. Але співвідношення вживаних частин мови – наслідок потреб вираження думки. Практично неможливо уявити таку ситуацію, щоб учень четвертого класу, виявивши будь-яку елементарну ознаку предмета, не знайшов би у своєму словнику прикметника, що більш-менш точно передає потрібну думку. Що стосується ознак дії, то, зазвичай, учні вказують на час і місце дії, але не відзначають якісних її ознак.

Очевидно, співвідношення частин мови визначається рівнем досвіду, інтелектуального розвитку й тими потребами, які виникають в учнів у процесі їхньої діяльності. У здобувачів початкової освіти активно удосконалюються навички усного мовлення: розширюється словниковий запас, вони оволодівають все складнішими граматичними структурами.

З початком навчання особливого значення набуває формування грамотності школяра, передусім читання і письма форм символічної комунікації, які здійснюються з допомогою уваги, сприймання, пам'яті, асоціацій з наявними знаннями і конкретного контексту. Завдяки їм діти налагоджують зв'язок із зовнішнім світом, впливають на свій внутрішній світ. Читання вимагає засвоєння фонетики, набуття навичок декодування графом (літер), а письмо – удосконалення необхідних моторних навичок [7, с. 25]. Ці форми комунікації взаємопов'язані, адже читання є сприйманням змісту письмового тексту, а письмо – передаванням змісту в письмовій формі.

Основними чинниками становлення грамотності здобувачів початкової освіти є:

- 1) збагачене писемним мовленням оточення (наявність дитячих книжок, журналів тощо; сімейні читання вголос; письмо під диктування батьків; можливість ознайомитись зі значенням незрозумілих слів, фраз під час самостійного читання);
- 2) збагачене усним мовленням середовище (зразки мовлення дорослих; розмови з дорослими, однолітками в сюжетно-рольових іграх; можливість збагачення словникового запасу; доступ до необхідної інформації про значення слів);
- 3) набуття досвіду (ігри; повсякденне життя; дослідження природи);
- 4) досвід символічної репрезентації (театральні вистави; малювання і живопис; музика і танці);
- 5) експериментування з писемним мовленням (написання повідомлення, листа);
- 6) проба сил у читанні (читання напам'ять; читання з контекстними підказками; пошук писемної форми почутого слова).

Розвиток навичок читання і письма у молодших школярів є складним процесом, який залежить від соціокультурного контексту. Діти набувають основ грамотності, взаємодіючи з батьками, братами, сестрами, вчителями, однолітками, а також у процесі роботи з комп'ютером, перегляду телепередач. Характер цих взаємодій і їх роль у розвитку грамотності школяра можуть бути різними. Батьки найбільше долучаються до цього процесу завдяки постійному спілкуванню з дітьми, а не тільки завдяки спеціальним заняттям з ними. Як свідчать дослідження, школярі по-різному реагують на активні заняття читанням зі своїми однолітками і вчителем. Працюючи з однокласниками, школярі більше розмовляють, ніж під час роботи з учителем. Загалом, соціальні взаємодії дітей створюють більше передумов для набуття грамотності, ніж спеціальне оволодіння елементами усного та писемного мовлення [5, с. 19].

У молодшому шкільному віці інтенсивно розвивається внутрішнє мовлення, яке є важливим механізмом розумової діяльності. Виявляється воно під час розв'язування різноманітних завдань, мисленого планування, запам'ятовування тощо.

У початкових класах робота над помилками утруднена майже повною відсутністю теоретичної основи: ті короткі граматичні відомості, які передбачені програмою початкових класів, абсолютно недостатні для виправлення і попередження мовних помилок.

Мовні помилки діляться на лексико-стилістичні, морфолого-стилістичні і синтаксично-стилістичні [9, с. 13]. Охарактеризуємо п'ять найбільш типових помилок лексико-стилістичної групи:

1. Повторення одних і тих самих слів.

Лексичний повтор властивий для учнівських творів усіх класів і зустрічається в мовленні будь-якого типу. Причому, у текстах-описах невинуваті повторяться частіше, ніж у розповідях. Здебільшого повторюються іменники та займенники.

Під моїм вікном росте берізка. У берізки стрункий стовбур, біла кора з чорними цяточками, тоненькі опущені вниз віти. Влітку берізка вкрита зеленими листочка (3 клас, опис).

Причини помилки: по-перше, малий об'єм уваги учня; він забув, що тільки що спожив слово, і вибирає його знову. Саме ж повторення викликається тим, що це слово вже активізоване. Друга причина помилки – малий словниковий запас школяра.

Здобувачі початкової освіти порівняно легко виявляють і виправляють помилки, якщо вони, одержавши відповідні вказівки вчителя, уважно перечитують свій текст.

Поширеним також є повтор дієслів та прислівників. Трапляється невдалий повтор і серед інших частин мови.

До цього ж розряду недоліків, що порушують вимогу правильності мовлення, належить і тавтологія, яку трактують як невиправдане використання спільнокоренових слів.

2. Вживання слова в неточному або невласливому йому значенні, в результаті нерозуміння значення слова або його відтінків.

Приклад: *Ми перейшли через гірський курган* (потрібно: *хребет*).

Помилки такого типу є наслідком невисокого загального мовленнєвого розвитку, недостатньої начитаності, бідності словника.

3. Порушення загальноприйнятого (фразеологічного) сполучення слів.

Вітер поступово приймав силу (потрібно: *набирав силу*).

Причина помилок – малий мовний досвід, бідність фразеологічного запасу.

4. Вживання слів без урахування їх емоційно-експресивного або оцінного забарвлення.

У нашій школі провели цікавий захід – прогулянку в ліс (слово *захід*, доречне в діловому мовленні і зовсім недоречне в художній розповіді).

Помилки подібного роду пов'язані з недостатнім чуттям мови, з нерозумінням стилістичних характеристик слова.

5. Вживання діалектних і просторічних слів.

Петя йшов взаді (тобто *позаду*).

Усунення діалектизмів і просторічних слів можливе тільки на основі знань про літературну мову.

Хоча причини лексичних помилок неоднакові, а отже, неоднакові і способи їх виправлення і роз'яснення, є загальний шлях їх попередження – це створення позитивного мовного середовища, мовний аналіз прочитаних і переказуваних текстів, з'ясування відтінків значення слів в тексті, ролі і доцільності саме цього, а не будь-якого іншого слова в даному контексті.

Розглянемо групи морфолого-стилістичних помилок. До них належать неправильне утворення форм слів, неправильна словозміна або словотворення. Вкажемо три відносно стійких типи помилок цієї групи:

1. Використання діалектних або просторічних форм.

Вони хочуть – він хочить, замість *вони хочуть – він хоче*.

Такі помилки викорінюються під впливом загального мовного розвитку дітей.

2. Пропуск морфем, найчастіше суфіксів (і постфіксів).

Можна вказати дві причини подібних помилок. Перша: дитині важко вимовляти слова зі скупченням приголосних. Боротися з цими помилками слід шляхом розвитку у школярів дикції. Друга причина – вплив просторіччя.

3. Утворення форми множини тих іменників, які вживаються тільки в однині.

З'їв два супи (треба: *дві тарілки супу*).

Причина цих помилок – прагнення здобувачів прочаткової освіти до конкретності.

Помилки в словосполученнях і реченнях (синтаксично-стилістичні помилки). Вони дуже різноманітні; тут варто розглянути шість найбільш поширених типів помилок [6, с. 179].

1. Порушення керування, найчастіше прийменникового.

Добро перемагає над злом; сміялися з нього (під впливом діалекту); *всі раділи красою природи* (треба: *раділи (чому?) красі*) і т.п.

Дієслівне керування діти засвоюють за зразком, в живому мовленні, у процесі читання текстів. Тому помилки в керуванні попереджаються на основі їх аналізу і складання словосполучень певних типів: розробляються системи вправ з найбільш «небезпечними» дієсловами.

2. Порушення узгодження, найчастіше – присудка з підметом.

Саші дуже сподобалося ялинка.

Причини помилок криються в самому механізмі складання речення (і його записі); почавши речення, учень ще не обдумав, як його закінчить. Уважне перечитування тексту, особливо вголос, допомагає усунути помилки подібного типу.

3. Невдалий порядок слів в реченні, що призводить до спотворення сенсу.

Вузька смужка тільки з берегом зв'язує острів (треба: *Тільки вузька смужка зв'язує острів з берегом*).

Причина помилки в тому, що учень, не промовив речення (вголос або про себе), перш ніж записати його.

Робота над правильним порядком слів починається ще в I класі: діти самі, перечитуючи текст, можуть покращити порядок слів у реченнях. Дуже корисні для попередження подібних помилок вправи з деформованим текстом.

4. Порушення смислового зв'язку між займенниками і тими словами, на які вони вказують або які замінюють.

Коли Коля прощався з батьком, він (батько чи Коля?) *не плавав.*

Учневі речення цілком зрозуміле. Поглянути ж на текст очима читача він поки що не вміє, цьому треба вчити: потрібна практика самоперевірки або взаємоперевірки. Звикнувши замислюватися над роллю займенника, школярі в подібних випадках самостійно виправляють, перебудовують текст.

5. Вживання дієслів в неспіввіднесених тимчасових і видових формах там, де слід вжити один і той самий час, один і той самий вид.

Насувалася темна хмара, і полив дощ. Незнайомець входить в хатину і поздоровкався.

У першому випадку зміщений вид, у другому – зміщені вид і час. Помилки свідчать про низький мовний розвиток учнів. Усуваються вони на основі смислового і мовного аналізу тексту.

6. Невміння знаходити межі речень. Зустрічається у двох варіантах:

а) невиправдане ділення складного речення на прості.

Двірник коли підмітав двір. Зламав паростки тополі.

б) невізнання ділити текст на речення.

Мисливець одного разу йшов лісом, з гущавини вийшла ведмедиця з ведмежатами, мисливець, сховався на дереві, ведмедиця стала занурювати ведмежати у воду...

В усному варіанті подібні речення інтонаційно не розділяються.

Основа виправлення помилок цього типу – різні вправи з реченнями, зокрема розділення тексту, надрукованого без крапок, на окремі речення.

Нагадаємо, що немовні помилки – це композиційні, логічні помилки, а також спотворення фактів.

Типова композиційна помилка – невідповідність твору, розповіді, викладу заздалегідь складеному плану, тобто невиправдане порушення послідовності у викладі подій, фактів, спостережень.

Причини композиційних помилок криються в процесі підготовки до твору. Можливо спостереження, накопичення матеріалу, відбір фактів були проведені учнем безсистемно, безпланово; можливо учень у процесі підготовки недостатньо чітко уявляв собі, що саме потрібно сказати на початку розповіді, що потім і як його закінчити. Композиційна помилка – це результат невізнання охопити в думках весь об'єм розповіді, невізнання володіти матеріалом, розташовувати його за своїм задумом [3, с. 14]. Такі складні навички формуються поступово.

Окрім вищенаведених помилок часто трапляються і помилки логічного характеру. До них належать.

1. Пропуск необхідних слів, а іноді й істотних епізодів, фактів, ознак описуваного предмету.

2. Порушення логічної послідовності і обґрунтованості.

3. Безглузді, парадоксальні думки.

Ранок хилився до вечора.

Від логічних помилок слід відрізнити спотворення фактичного матеріалу.

Прийшов зимовий місяць листопад (потрібно: *осінній*). Система роботи над попередженням вищенаведених помилок складається з наступних елементів:

а) виправлення мовних помилок у зошитах учнів;

б) класна робота над загальними, типовими помилками на уроках, аналізу перевірених творів;

в) індивідуальна і групова позаурочна робота над окремими (індивідуальними) помилками, їх виявлення, з'ясування і виправлення;

г) система стилістичних та інших мовних вправ, в яких враховуються можливі і найбільш вірогідні мовні помилки, мовний аналіз текстів на уроках;

г) мовні вправи перед кожною розповіддю, твором з метою підготовки школярів до використання лексики майбутнього тексту,

його фразеології, деяких синтаксичних конструкцій;

д) навчання школярів самоперевірці і самостійному вдосконаленню (редагуванню) творів.

Висновки. Всі ці напрямки роботи доступні здобувачам прочаткової освіти. В результаті копіткої роботи партнерів, мовні помилки повинні бути виправлені як в усному, так і в писемному мовленні учнів. Наприклад, школяр, який допустив помилку, повинен засвоїти правильний варіант, а, якщо можливо, то й усвідомити причину помилки. Помилки виправляються або самим учнем – це найкращий спосіб, або вчителем, якщо учень сам виправити помилку не може. Цей процес полягає в перебудові речення або словосполучення, в заміні слів, в додаванні необхідного, в закресленні зайвого (залежно від типу помилки) [8, с. 11]. Перевіряючи твір, вчитель виправляє ті помилки, які діти самі, навіть з його допомогою, виправити не зможуть, і готує учнів до виправлення решти помилок в колективній або індивідуальній роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Демидчик С. Вживання сполучників і часток як засіб увиразнення мовлення учнів. Початкова школа. 2009. № 10. С. 2-5.
2. Деркач Н. Формування образного мовлення дітей при вивченні теми Прикметник. Початкова школа. 2011. № 1. С. 7-9.
3. Лазаренко Н. Збагачення словника молодших школярів прикметниками. Початкова школа. 2012. № 1. С. 14.
4. Мовчун Л. Учимося милозвучної мови. *Початкова школа*. 2006. № 3. С. 9.
5. Науменко В., Захарійчук М. Формування в дітей уміння говорити майстерно. *Початкова школа*. 2002. № 10. С. 17-19.
6. Пентиліук М. Культура мови і стилістика: Київ: Вежа, 2006. 240 с.
7. Бадер В. Удосконалення мовлення молодших школярів. *Педагогіка і психологія*. 1998. № 4. С. 24-25.
8. Варзацька Л. Активізація мовленнєвої діяльності учнів *Початкова школа*. 1991. № 2. С. 11-13.
9. Симоненко Т. Виховувати мовну культуру з дитинства *Початкова школа*. 2000. № 8. С. 12-14.

*Стаття надійшла до редакції
10 січня 2024*